

JEUGD: Ervaringen en tips voor signalering en aanpak in het voortgezet onderwijs

Maart 2018

Met tekeningen van: Frank Los

Coördinator: Lucy van der Linden

Verslag: José Laheij (voorzitter RPE) en Katinka Thomasse (secretariaat RPE)

www.rpe-rvn.nl

rpe.regionijmegen@gmail.com

Inhoud

JEUGD: Ervaringen en tips voor signalering en aanpak in het voortgezet onderwijs	1
1. Regionaal Platvorm Ervaringskennis	3
2. Opzet thema jeugd en school	3
▪ Doelstelling	4
▪ Werkwijze: werkgroep en voorbereiding verhalenvertellers	4
▪ Voorbereiding van de uitvoering	5
3. De bijeenkomst Jeugd in Beuningen	6
4. De sleutelmomenten in de ervaringsverhalen.	6
▪ Sleutelmoment 1	6
▪ Sleutelmoment 2	7
▪ Sleutelmoment 3	7
▪ Sleutelmoment 4	8
5. De lessen uit de tafelgesprekken	8
▪ Belangrijke lessen	8
▪ Antwoorden op de vraag: op welk moment was jij/wil jij als docent of hulpverlener een sleutelfiguur zijn?	10
6. Tips voor docenten en hulpverleners	14
Bijlage 1: Tekenslag in zijn geheel	15
bijlage 2: Samenvatting van de ingevulde evaluatieformulieren.....	18

1. Regionaal Platform Ervaringskennis

Het Regionaal Platform Ervaringskennis (RPE) heeft tot doel ervaringskennis op te halen bij burgers in de regio Nijmegen die te maken hebben met zorg en ondersteuning binnen het sociaal domein en verschillende wetgevingen. We leggen daarbij verbanden tussen burgers die gebruik maken van diensten en 'voeden' de professionals, belangenorganisaties, cliëntenraden, ambtenaren en WMO- en adviesraden met ervaringskennis en tips die tot borging en verbetering in de praktijk kunnen leiden. Daar waar mogelijk doen we dat direct, zoals bij deze bijeenkomst over het thema Jeugd en anders indirect door de ervaringsverhalen en tips te delen in schriftelijke vorm, gevolgd door het bespreken van de rapporten in de werkconferenties en/of in andere bijeenkomsten.

We hebben gezien dat onze activiteiten leiden tot nieuwe inzichten, tot inspiratie en bereidheid verder te gaan met de ervaringskennis en de tips. Dat is waar het ons om gaat: een beweging in gang zetten ter verbetering van de praktijk en beleid te voeden met ervaringskennis.

WMO- en adviesraden gebruiken de tips in de adviezen, belangen- en cliëntenorganisaties zijn nauw betrokken en verbreden hun kennis en netwerk, ambtenaren nemen tips op in beleid en inkoop, adviesraden maken gebruik van de rapporten voor hun adviezen en professionals pakken voor hen bruikbare tips op om de dienstverlening in de praktijk te verbeteren.

Niet minder belangrijk is dat de mensen die hun kennis en ervaringen delen er zelf ook veel aan hebben gehad. Ze voelen zich gehoord en van belang.

2. Opzet thema jeugd en school

▪ Doelstelling

We zijn op zoek gegaan naar verhalen van jongeren die hun ervaringen willen delen en bruikbare tips hebben voor de praktijk van zorgteams van scholen en hulpverleners en voor het beleid van WMO- en adviesraden en ambtenaren om de zorg, hulp en ontwikkeling voor jongeren te verbeteren. De bijeenkomst is een vervolg op de Meet&Eat van 2016 waarbij dialoog en ontmoeting centraal staan en een verdieping bieden in het leren en kennisuitwisseling op dit thema.

▪ Werkwijze: werkgroep en voorbereiding verhalenvertellers

Werkgroep Jeugd 2017

Door in ons regionale netwerk verbindingen te leggen met sleutelfiguren binnen het Rijk van Nijmegen hebben we een gevarieerde werkgroep samen kunnen stellen. Met daarin alle voor dit thema belangrijke organisaties vertegenwoordigd. De werkgroep bestond uit; twee ervaringsdeskundigen, Dorothe Hazenberg (Kandinsky College, Scholengroep Rijk van Nijmegen), Luc Samson (Tandem), Shireen van Rosmalen (Karakter), Robin van Wees (Jimmy's), Lucy Merx (themacoördinator), José Laheij (voorzitter RPE) en Jan Hendriks (RPE/Adviesraad), en Loepadvis. De werkgroep is driemaal bijeengekomen. De voorbereidingen in de werkgroep hebben geleid tot een gezamenlijk programma voor een bijeenkomst.

Naast de leden van werkgroep is Jeroen Rood van het samenwerkingsverband V(S)O benaderd. Het samenwerkingsverband ondersteunde het initiatief en heeft de bijeenkomst Jeugd en School gefaciliteerd met verspreiding van de uitnodiging bij alle scholen in de regio Nijmegen.

In de werkgroepbijeenkomsten hebben we gesproken over vroegtijdige signalering, waarbij vragen naar boven kwamen als:

- Wie signaleert?
- Hoe zien signalen eruit?
- Welke momenten waren cruciaal?
- Hoe kan een 'hulpverlener' het moment pakken?
- Waar gaan de signalen naar toe?
- Wat waren de sleutelmomenten in de ervaringen van jongeren?

Een sleutelmoment is een concreet moment, dat vaak helder in het geheugen ligt, waarop een afslag in het leven van de jongere gevolgd is.

Er is gekeken naar de processen die mee kunnen spelen:

- Ouders ontkennen de informatie van de jongere (hebben eigenbelang)
- Ouders of anderen die ook betrokken worden: kan vertragend werken en dan is het moment voorbij
- Loyaliteit bij jongeren
- Handelingsverlegenheid van docenten/niet weten wat te doen

- Uit het vorige thema jeugd kwam vaker naar voren dat er meestal één persoon cruciaal was met kenmerken als
  - Aandacht en betrokkenheid
  - Jongere voelt zich gezien en gehoord (doorvragen)
  - Persoon biedt warmte
  - Veiligheid
  - Vertrouwen
  - Durft zo nodig fysiek aan te raken (intimiteit)
  - Behandelt jongere als 'normaal mens' met een vraag en niet als 'probleem'
- Het bouwen aan een relatie met een jongere is van groot belang. Niet direct vragen wat het probleem is, maar opbouwen, waarnemen, luisteren en aansluiten bij de wereld van de jongere

Het programma voor de bijeenkomst is ontwikkeld in de werkgroep en daar zijn de volgende hoofdthema's uitgekomen:

- Uitgangspunt zijn de ervaringsverhalen uit het voortgezet onderwijs van jongeren vanaf 17 jaar die terugkijken op de schoolperiode (PO en VO)
- We willen de nadruk leggen op wat mensen in het onderwijs betekend hebben en zouden kunnen betekenen voor jongeren. Denk hierbij aan zorgcoördinatoren, mentoren, docenten en conciërges
- De gesprekken op de bijeenkomst zelf zullen verschillende perspectieven laten zien: van jongeren, docenten, ouders en hulpverleners
- Belangrijke doelgroepen zijn de zorgcoördinatoren in het VO, leerkrachten, schoolmaatschappelijk werk, jongerenwerkers en beleidsmedewerkers
- We richten ons op zowel vroegtijdige signalering als op de eerste actie daarna
- We starten de bijeenkomst met een lied van een ervaringsdeskundige jongere en een professional

▪ Voorbereiding van de uitvoering

Na de vaststelling van het programma in de werkgroep zijn we gestart met de werving van jongeren. Met de vier ervaringsdeskundige, enthousiaste en betrokken jongeren, hebben we hun ervaringsverhalen apart voorbereid en hun inzet op de bijeenkomst voorbereid.

Van de Meet en Eat bijeenkomsten uit 2016 weten we dat een goede en zorgvuldige voorbereiding heel belangrijk is. We weten ook dat het vertellen van je ervaringen en het gesprek met anderen daarover voor de jongeren bijdraagt aan het vergroten van het zelfvertrouwen. We zien hen als docenten, die anderen kunnen laten leren en als ambassadeurs van dit thema. Hun bijdrage maakt het mogelijk dat in de regio Rijk van Nijmegen ervaringskennis gebruikt kan worden in onderwijs, hulpverlening en beleid.

3. De bijeenkomst Jeugd in Beuningen

De bijeenkomst is gestart met een lied, prachtig uitgevoerd door een jongere en een professional. Vervolgens hebben vier jongeren hun ervaringsverhaal verteld met daarin 'het sleutelmoment op school' dat cruciaal was voor de verdere ontwikkeling van henzelf als persoon, maar ook in de maatschappelijke context.

Na het delen van 4 ervaringsverhalen met de zaal zijn de gasten samen met een jongere en gespreksleider uiteen gegaan. Er waren 4 tafelgesprekken, waar dieper is ingegaan op de lessen uit de verhalen van de jongeren en waar uitwisseling van eigen ervaringen van de aanwezigen een bijzondere plaats innam.

Van de gehele bijeenkomst is een "beeldverslag" gemaakt, wat juist de kracht van de verhalen en woorden ondersteunt en helder laat zien waarvan geleerd kan worden en wat nu een sleutelmoment betekent voor professional als jongere.

4. De sleutelmomenten in de ervaringsverhalen.

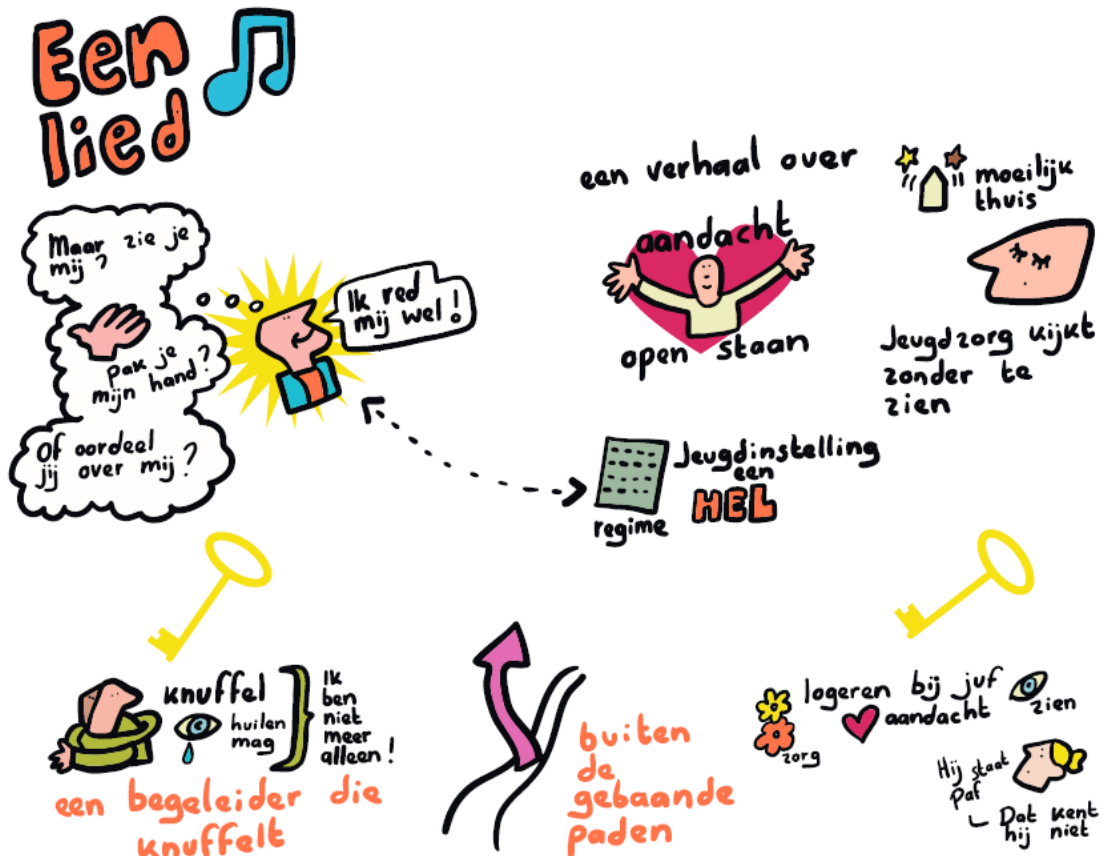
- Sleutelmoment 1

▪ Sleutelmoment 2

▪ Sleutelmoment 3

▪ Sleutelmoment 4

5. De lessen uit de tafelgesprekken

Na de plenair vertelde ervaringen, zijn de gasten uiteen gegaan in vier groepen voor een dialoog met één van de vertellers. Onder leiding van een gespreksleider is dieper ingegaan op de ervaring van de jongere en de aanwezigen deelden met elkaar wat zij meenamen naar de praktijk en wat ze leerzaam vonden. Van de sleutelmomenten en de gesprekken is een getekend verslag gemaakt¹, dat in de slotfase van de bijeenkomst besproken is. De middag werd afgesloten met een drankje en hapje.

▪ Belangrijke lessen

- Ondanks dat je het als docent druk hebt en geprobeerd hebt een gesprek aan te gaan met de leerling, dat later toch nog een keer proberen en niet te snel "loslaten". Blijven volhouden; vertrouwen krijgen kost tijd.
- Meer aandacht besteden aan hoe ik een vertrouwd gevoel kan geven, i.p.v. van misschien signalen van wantrouwen afgeven.
- Ik zal altijd fysieke afstand houden, zeker als mannelijke docent is fysiek contact glad ijs. Hoe betrokken ik ook ben of wil zijn, mijn ratio is er altijd bij, ook al zou een knuffel of kleine aanraking kunnen helpen op dat moment.

- Wanneer je er zelf niet “doorheen komt” kun je gaan sparren met collega’s, hoe je verder kan gaan en misschien vragen of een collega kan helpen met het gesprek, kijken hoe vertrouwen kan worden gewekt.
- Belangrijk blijft dat het om echtheid gaat; met gesprekstechniek alleen kom je niet dichtbij.
- Vergeet ook niet dat we al veel doen op school om signaleren en gespreksvoering makkelijker te maken. We volgen trainingen, we hebben allemaal een rol en verantwoordelijkheid in de signalering en voortgang van onze leerlingen. Daar is echt veel in veranderd in de afgelopen jaren.
- Wij willen binnen de school graag iets gaan opzetten rondom ervaringsdeskundigheid. Daarom kwam ik hier naartoe vanmiddag om te kijken hoe of waar we dat kunnen organiseren. Contacten zijn gelegd op deze bijeenkomst.
- Er wordt hinder ervaren van procedures en protocollen. Er moet vaak bijna gevocht worden met instanties. Moeilijk om de juiste persoon aan de lijn te krijgen.
- Er wordt te veel naar dossiers gekeken. eenmaal agressief is altijd agressief; eenmaal druk is altijd druk.
- Maatwerk is essentieel. Denk aan beschut werk of geen strikte handhaving van de kwalificatieplicht. Pas ook eventueel een gedoogbeschikking toe als je een baan kunt vinden. Ook eerder contact met de verzuimregistratie op school en leerlingen thuis opzoeken is belangrijk voor vroeg signaleren.
- Jeugdhulp, WMO en onderwijs link kan wel beter. Robotisering draagt er niet positief aan bij. Hulp is vaak grotendeels afhankelijk van de persoon, die ene persoon, die sleutelfiguur.
- Stel je vragend op: de jongere heeft ook zelf goede ideeën. Stel de vragen vanuit een gevoel van echte interesse.
- Kom je toezeggingen na als docent of hulpverlener en informeer waarom het niet gelukt is.
- Regie is ook een lastig vraagstuk: Als er veel hulpverleners rondom een gezin betrokken zijn: wie controleert dan of dat wat afgesproken is ook echt gebeurt? En wie controleert of dat wat afgesproken is ook goed uitpakt voor het kind? Wie heeft de leiding als er meerdere hulpverleners betrokken zijn? Wie is regievoerder over het dossier?
- Regels zijn vaak beperkend bijvoorbeeld een uitkering hebben staat een opleiding in de weg.
- School is een belangrijke schakel bij verzuimbeleid. Er wordt nu eerder gemeld.
- De kern zit hem in de kleine dingen, een aanraking, echt contact. Het delen van emoties (van professional en jongere) is krachtig.
- Veiligheid, respect en verantwoordelijkheid is belangrijk is de relatie; Wanneer het veilig is, voelt een kind dat er ruimte is om te ontwikkelen.
- Bovenal moet er ruimte zijn voor de jongere om het verhaal te delen.
- Gezien worden: ik ben een mens.

Men was onder de indruk van de kracht van de jongeren. Complimenten werden gegeven vanuit de deelnemers aan de jongeren; het getuigt van lef om je zo kwetsbaar op te stellen. Deelnemers zijn geraakt door de verhalen en het brengt hen bij de kern van waar hulpverlening om draait.

De vraag die uit het gesprek opborrelt: wat is professionaliteit? Een docent geeft aan dat het een valkuil is om leerlingen als ‘vervelend’ te gaan zien. De omstandigheden van alledag maken echter dat er niet altijd tijd en ruimte is om bij alle leerlingen en hun achtergrond stil te staan. Het is echter wel zo dat ze nu iedere ochtend elke leerling een hand geven bij binnenkomst in het lokaal, zodat alle leerlingen in ieder geval gezien worden.

Een docent vertelt dat zij een leerling ooit ook eens een knuffel heeft gegeven, nadat zij haar levensverhaal had verteld in de klas. De docent weet niet of dit een sleutelmoment is geweest, maar de overige deelnemers vermoeden van wel.

Valkuil: hulpverleners wennen aan heftige situaties. Situaties worden dan zo ‘normaal’; het is het werk van de hulpverleners, maar het unieke leven van de jongere. De deelnemers geven aan dat zij op het moment dat ze niet meer nieuwsgierig zijn naar de ervaringen en wensen zij een switch zouden moeten maken.

- Antwoorden op de vraag: op welk moment was jij/wil jij als docent of hulpverlener een sleutelfiguur zijn?

Tijdens elk tafelgesprek is aan de deelnemers deze vraag gesteld; de opbrengst lees je hieronder

Ik wil een sleutelfiguur zijn als ik merk dat degene naast wie ik sta dat nodig heeft.

Als er vergeten wordt naar de jongere zelf te luisteren....

Altijd:

- Nieuwsgierig naar de ander
- Luisterend oor/mens
- Oprecht en eerlijk*

* doen wat je zegt en zeg wat je doet

Vanuit mijn werk, maar ik altijd open voor gesprekken. Samen kunnen we zoeken naar oplossingen

Als diegene waar het om gaat alleen staat.

Als kinderen geen uitweg meer zien en zich ontwikkelen van kwaad tot erger.

Als het nodig is.

Ik heb enkele leerlingen waarvan de ouders uit elkaar zijn. Dat merk je vaak aan het gedrag.

Voor deze kinderen, maar ook voor andere wil ik een steun en toeverlaat zijn.

Dit heb ik met meerdere leerlingen gehad.

Op de momenten dat ik een positieve wending aan iemands leven kan geven

Privé

Een meisje dat een onaangename situatie (seksueel getint) met een 'meerdere' had.

Samen actie ondernemen

Als werknemer bij stagiaires en collega's

Bij vriendjes en vriendinnetjes van mijn kinderen

Ik bescherm het recht op onderwijs.

Ik zou voor alle leerlingen die vastlopen in hun leven een sleutelfiguur willen zijn

Op het moment dat de uitvoering tegen regels aanloopt en maatwerk nodig is om de oplossing te bieden. Dan wil ik beleidsmatig daar ruimte voor bieden en proberen daar de wethouder (politiek) in mee te krijgen

Voor een Jongen op middelbare school, die slechte cijfers had en bijna van school moest en de criminaliteit in dreigde te gaan.

Door middel van inzet van MW begeleiding en gesprekken diploma gehaald en een bijbaan.

6. Tips voor docenten en hulpverleners

1. Wees bewust van het feit dat je een sleutelfiguur voor een jongere kan zijn in het oppikken van signalen en luisteren naar ervaringsverhalen.
- 2 Eerder contact met de verzuimregistratie op school en leerlingen thuis opzoeken is belangrijk voor vroeg signaleren.
3. Wees er van bewust dat school een belangrijke plaats kan zijn voor jongeren met problemen. Soms is het de enige veilige plek en de enige plek waar nog hulp geboden wordt.
4. Vermijd oordelen. Laat je als docent niet leiden door dossiers. Oordelen belemmeren een goede hulpverlening.
5. Wees echt betrokken. Echtheid van docenten en hulpverleners is cruciaal. Echtheid zit 'm in het kleine: aandacht, investeren in een vertrouwensrelatie en luisteren en vragen.
6. Laat de jongeren jullie docent zijn en leer van hun ervaringen.
7. Heb het lef om buiten de paden en protocollen te treden. Laat het management en het beleid daar ruimte voor maken.
8. Je hoeft als docent of hulpverlener niet de oplossing te weten. Vraag het de jongere en consulteer je collega. Helpen is niet het bieden van een oplossing, maar met de jongere op weg gaan; dat kan ook voor langere tijd zijn.
9. Je mag als docent of hulpverlener ook best je emoties laten zien.

9 ervaringsdeskundigen vertellen hun verhaal

Verhaal 1

Verhaal 2

Een lied

Verhaal 3

knuffel } Ik ben niet meer alleen!
huiten mag }
een begeleider die knuffelt

buiten de gebaande paden

logeren bij juf } zien
aandacht }
zorg }
Hij staat Paf }
Dat kent hij niet }

Verhaal 4

"ontvoerd" door jeugdzorg

school is wél een veilige plek

Mag ik je helpen?
luisteren

Zorgcoördinator & mentor

thuis is geen veilige plek

liever slapen in 't bos

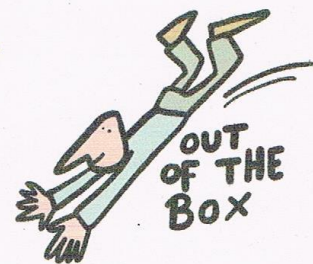
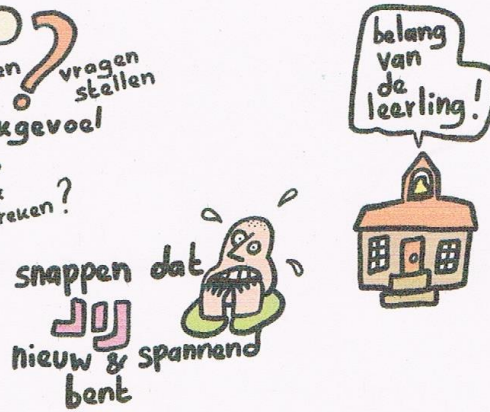
fijne woning: veilige plek

Lessen

die we hiervan kunnen leren

blijven
temperaturen

bijlage 2: Samenvatting van de ingevulde evaluatieformulieren

1. Rapportcijfer voor bijeenkomst 8,1

2. Bewuster gemaakt? 7,5

3. Nieuwe inzichten? 7,1

Opfrissing was goed/het is nu de kunst om dit ook bij collega's onder de aandacht te brengen/het gaat om 'echtheid'/mij nog bewuster gemaakt/bewustwording van out of the box durven denken/wel bewustwording, niet echt vernieuwend

4. Verhalen, handvatten en tips? 8,1

Inspiratie/ Alle verhalen geven aan dat de oplossing weer kan beginnen met een gesprek. De verhalen maken je bewust dat je al zo klein iets voor iemand kan betekenen/indrukwekkende verhalen over de mens zien i.p.v. het dossier mooiste gedeelte van de middag: wat een kanjers! Wat een lef!/het verruimde je blik/voor mijn praktijk niet zo relevante casussen.

5. Tafelgesprek 7,1

Inspiratie/helaas te kort om veel verdieping te geven/het laat je toch op een andere manier naar bepaalde jongeren kijken.

6. Bruikbaarheid in praktijk 7,6

Weer gemotiveerd om hier iets mee te doen.

Totaal gemiddelde score 7,6

Welke eerste stap in de praktijk ga je nemen?

- * nog beter naar onderbuikgevoel luisteren
- * op zoek gaan naar de vraag achter de vraag
- * niet mijn emoties wegdrücken
- * draagvlak voor het idee van een signaleringsmiddag krijgen binnen school
- * er iets mee doen.
- * rol ervaringsdeskundigheid versterken. Aandacht normaliseren voor het gewone leven
- * advies inzake jeugd aanvullen
- * jongeren centraal (altijd)
- * collega's vertellen over belang van signalering en van de ervaringen van ervaringsdeskundigen over sleutelfiguren/-momenten
- * kijken naar mogelijkheden, los van iemands dossier
- * bespreken met mijn collega's

Wat is uw advies aan het RPE?

- * Maak verbinding met het transformatieproject Academische werkplaats jeugd
- * Blijf ervaringsdeskundigheid van jongeren inzetten!
- * ga zo door!
- * meer van dit
- * doorgaan
- * Meer verdieping/handvatten. Maar vooral kracht van ervaring voortzetten
- * Heel waardevol
- * ga hier mee door. Probeer het breder naar buiten te zetten
- * meer van dit
- * minder geregisseerd, wellicht 1 casus uitdiepen
- * vaker doen
- * blijf jongeren inzetten